2017

Globaliseringens pris

OPPGAVE 2 – BREXIT OG TRUMP: STENGTE LANDEGRENSER?

FORFATTERE: SIMON SELAND OG ASTA SKIRBEKK

LAGNAVN: «BARN AV KEYNES»

SKOLE: OSLO KATEDRALSKOLE, VG2 (2STF)

Globaliseringens pris

Den økonomiske globaliseringen, en prosess der avstand og landegrenser representerer en stadig mindre hindring for handel og flytting av kapital[1], skjøt fart etter andre verdenskrig. Med økt økonomisk globalisering kom også økt økonomisk vekst. Som nasjoner nøt de fleste godt av den økte globaliseringen, men globaliseringen har også hatt sine tapere. Konsekvensene av at disse ikke har blitt tatt godt nok hensyn til merker vi for alvor først nå; i flere vestlige land vinner politikere med en proteksjonistisk retorikk fram. I Storbritannia stemte flertallet av befolkningen for å forlate EU, og i USA ble Donald Trump valgt til president på løfter om en mer proteksjonistisk økonomi. Hvordan, og hvorfor, skjer dette, og hvilke ringvirkninger vil dette skape i verdensøkonomien? I denne analysen ønsker vi å drøfte dette, samt vurdere hvem som er tjent med globaliseringen og hvordan man kan prøve å forhindre at flere taper på den.

Historisk perspektiv

For å forstå hva som skjer i dag, vil vi først se på hvorfor det ble en økt økonomisk globalisering etter andre verdenskrig. Mellomkrigstiden var preget av økonomisk depresjon og usikkerhet hvilket førte til økt proteksjonisme, det vil si bruk av handelspolitiske virkemidler for å beskytte innenlands produksjon mot internasjonal konkurranse. Økt proteksjonisme bidro til å skape handelskriger og et uforutsigbart marked som igjen bidro til å forsterke den uheldige økonomiske situasjonen. Mellomkrigstiden var også preget av flere små og store økonomiske kriser, deriblant børskrakket på Wall Street i 1929.

De negative erfaringene med handelskriger på 1930-tallet førte til at viljen til økt internasjonalt samarbeid og økt frihandel var stor etter andre verdenskrig. Den økonomiske globaliseringen skjøt fart. Ny teknologi som bedret både kommunikasjon og transport, samt opprettelsen av avtaler og organisasjoner som har til formål å minske handelsbarrierer og stimulere til økt internasjonal handel var også viktige bidrag til denne utviklingen. Et tidlig eksempel på en slik avtale er GATT, Generalavtalen om toll og handel, som trådte i kraft i 1948 og bidro til å redusere handelshindringene betydelig. Hovedfokuset her var på å redusere toll på industrivarer. I 1994-95 ble GATT til WTO som i dag er en av verdens viktigste

[1] Hagen, Svein og Bøhmer, Gunnar. "Samfunnsøkonomi 2"

handelsorganisasjoner.[2] En viktig forskjell mellom GATT og WTO, er at WTO er bygget opp som en organisasjon og ikke en avtale.

Sentrale handelsavtaler og handelsorganisasjoner

WTOs hovedoppgaver er å bygge ned handelshindringer, utforme regler for verdenshandelen samt løse handelskonflikter mellom ulike stater. Disse tre hovedoppgavene er alle underlagt WTOs mål om å fremme handelen mellom stater. Særlig mindre land er tjent med WTO, da de ellers ville stått mye svakere i forhandlingene med økonomiske stormakter. Per januar 2017 har WTO 164 medlemsland[3]. Ulempen med å ha såpass mange medlemsland er at det er vanskelig å komme til enighet. I 2001 ble forhandlingsrunden i Doha innledet, men per januar 2017 har man ikke kommet til enighet. Et viktig tema her var liberalisering av jordbruket. At Doha-runden på mange måter mislyktes førte til et svekket WTO som har resultert i at det i ettertid har blitt forsøkt å forhandle frem mange nye regionale handelsavtaler slik som TTIP og TTP.

TPP, *Trans-Pacific Partnership*, er en omfattende regional handelsavtale. Avtalen omfattet opprinnelig USA og 11 andre land i Asia, Sør- og Nord-Amerika og Oseania, som tilsammen utgjør omtrent 40% av verdens bruttonasjonalprodukt. Den ble ferdigforhandlet i 2016. Donald Trump signerte imidlertid en ordre 23. januar 2017 om at USA skal trekke seg fra TPP. Ifølge Peterson Institute of International Economics ville USA tjent godt på avtalen, med både økt eksport og lønnsvekst.[4] Flere av de andre TPP-landene, deriblant Australia og New Zealand, har uttalt at de ønsker å gjennomføre avtalen uten USA, men da vil ikke avtalen stå like sterkt. Dette vil trolig Kina, som ikke var en del av TPP-forhandlingene, tjene på, da landet ellers ville fått svekket konkurranseevne på det asiatiske markedet.

Blant de regionale avtalene finner vi også NAFTA, *North American Free Trade Agreement*, som er en handelsavtale mellom USA, Canada og Mexico. Det er mye handel mellom NAFTA-landene, så de er alle tjent med frihandelsavtalen. Enkelte er likevel misfornøyde med avtalen, da den har gjort det lettere å flytte arbeidskraftintensiv industri fra USA og Canada til Mexico, der arbeidskraften er relativt billig, og ført til tøffere konkurranseforhold for mindre bedrifter i

[2] https://snl.no/GATT
[3] https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm
[4] http://www.dn.no/nyheter/2017/01/23/1447/Handel/trump-trekker-handelsavtale

USA og Canada. Trump har uttrykt at han vil reforhandle NAFTA, og har foreslått å finansiere byggingen av muren mot Mexico ved å ha 20% toll på mexikanske varer[5]. Slik situasjonen er når denne oppgaven skrives, kan det virke som om NAFTA er på utrygg grunn.

EU er en annen viktig organisasjon når det kommer til handel. I motsetning til WTO er ikke EU bare et handelssamarbeid, men også et politisk samarbeid. EU omfatter 28 europeiske land, og mellom disse landene er det fri flyt av kapital, mennesker, varer og tjenester.[6] Det er både fordeler og ulemper med å være medlem av EU, noe vi vil komme tilbake til senere.

Globaliseringens tapere

Den økte økonomiske globaliseringen har bidratt til økt økonomisk vekst.[7] Den har også gjort det mulig å importere og eksportere varer og tjenester i større grad. Økonomen David Ricardo kom i 1817 ut med sin teori om det komparative fortrinn, der han argumenterte for at det er en fordel for både land A og B å satse på produksjonsspesialisering og handel der de har et komparativt fortrinn, selv om det ene landet har et absolutt fortrinn på produksjon av begge varene. Forutsetningene for Ricardos modell er at to land begge produserer to vareslag, og at det ikke er noen kvalitetsforskjell mellom varene. Modellen tar heller ikke hensyn til transportkostnader. Dette, kombinert med at markedet har endret seg mye siden 1817, gjør at teorien i dag ikke stemmer helt overens med virkeligheten. Grunnprinsippet gjelder likevel fortsatt; land er tjent med å spesialisere seg på visse områder der de av ulike grunner er gode, for så å handle med andre land. Derfor regner vi globalisering som en god ting.

Men globaliseringen har også ført med seg negative konsekvenser på nasjonalt plan. I industrilandene er det særlig arbeidskraft med lav kompetanse som har merket dette. Økt import av varer man tidligere produserte selv, samt utflagging av arbeidskraftskrevende industri til lavkostland, har bidratt til at mange arbeidsplasser har forsvunnet fra industrilandene. I tillegg har ny teknologi erstattet yrker som tidligere sysselsatte mange. Disse faktorene har bidratt til at etterspørselen etter arbeidskraft med lav kompetanse i industriland har minket.

[5] http://www.bbc.com/news/world-us-canada-38766662
[6] http://www.globalis.no/Organisasjoner/EU
[7] https://www.theguardian.com/business/2016/nov/17/does-trumps-election-spell-end-for-globalisation

Verden har altså opplevd en kraftig økonomisk vekst samtidig som arbeidskraft med lav kompetanse har blitt utsatt for tøff konkurranse og fått et fall i lønnsnivået. Vi kan da trekke slutningen at den økonomiske veksten hovedsakelig har vært til fordel for de rikere delene av befolkningen. Store inntektsforskjeller fører til sosiale motsetninger, og et mer polarisert samfunn. Dette er lite heldig for samfunnet som en helhet. Det er myndighetene i hvert enkelt lands oppgave å jevne ut forskjellene ved å bruke fordelingspolitiske virkemidler, men i mange land har myndighetene enten ikke lykkes med dette, eller det har manglet politisk vilje. Myndighetene i Norge har vært relativt flinke til å jevne ut forskjellene ved å ta i bruk fordelingspolitiske virkemidler som folketrygd, gratis helse og utdanning, samt et progressivt skattesystem. Konsekvensene av at myndighetene i mange andre land ikke har fått til dette like godt synliggjøres ved at folket velger proteksjonistiske løsninger. Presidentvalget i USA og Brexit er gode eksempler på dette.

Storbritannia og USA

Da innbyggerne i Storbritannia og USA stemte for henholdsvis Brexit og Trump, stemte de på mange måter for de alternative løsningene. Både Trumps proteksjonisme og en utmelding av EU var i strid med ekspertenes og de etablerte politikernes løsninger. Både Storbritannia og USA har opplevd en sterk økonomisk vekst de siste tiårene. Til tross for et tøft tilbakeslag med finanskrisen i 2008/09 er det i hovedsak ikke ettervirkningene av den som nå kommer til syne med Brexit og Trump, for, som vist på figur 1 og 2, går økonomiene bedre igjen, og arbeidsledigheten er på vei nedover. Det vi derimot ser er resultatet av at de rikeste har tjent massivt på den økonomiske veksten over lang tid, mens de dårligere betalte yrkene har hatt liten eller ingen lønnsvekst. Arbeiderklassen og den lavere middelklassen har ikke fått ta stor nok del i den økonomiske veksten, og har nå sett seg lei. I tillegg virker andre faktorer inn, som forakt mot sentralmakten, nasjonalistiske strømninger og ønsker om forandring.

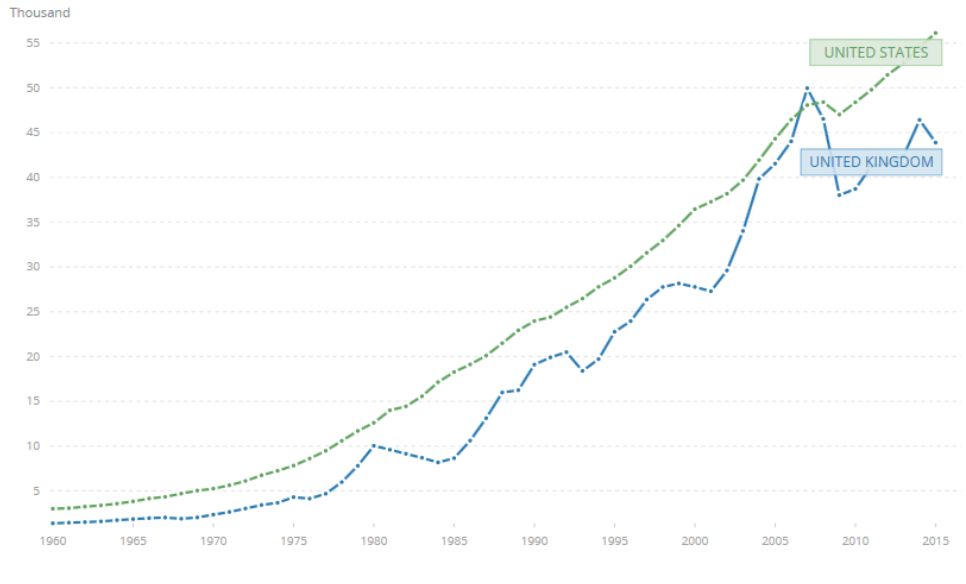

Figur 1: Storbritannia og USA, BNP per innbygger målt i US dollar. (1960-2015)[8]

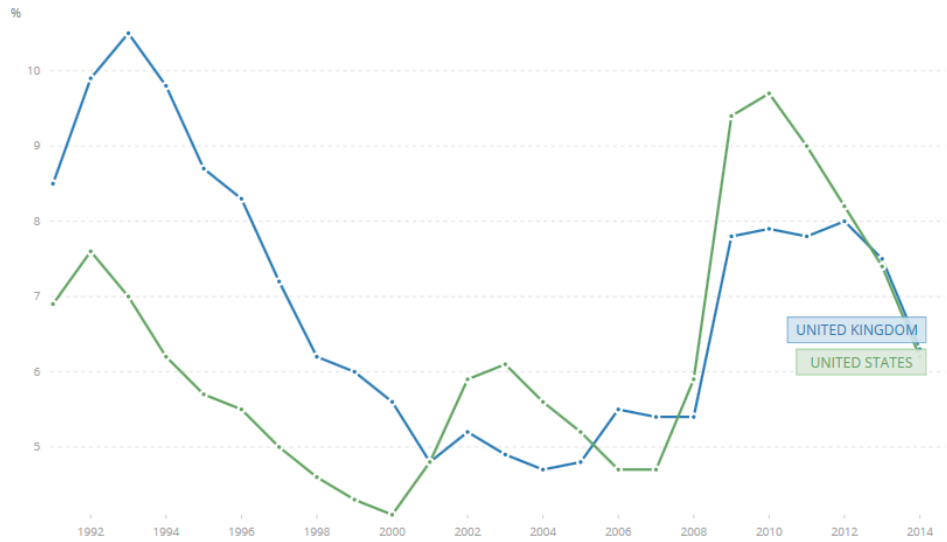

Figur 2: Storbritannia og USA, arbeidsledighet i prosent (1990-2014)[9]

I USA har reallønnen i lavtlønnede yrker gått ned 5% siden 1979, som vist på figur 3. Middelklassen har hatt en reallønnsvekst på 6% siden 1980. Det er bedre enn i de dårligst betalte yrkene, men det er langt fra å stå i stil med den økonomiske veksten som USA og verden forøvrig har opplevd i den samme tidsperioden. Samtidig har lønnsveksten i høytlønnede jobber vært på 41%. Blant USAs én prosent rikeste har lønnsveksten vært på 138%[10]. Dette

[8] http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?locations=GB-US
[9] http://www.worldbank.org/
[10] http://www.epi.org/publication/charting-wage-stagnation/ (figur nr. 3)

viser at den økonomiske veksten i USA i størst grad har kommet de rikeste til gode. Man finner en lignende utvikling i Storbritannia. Fra 1977 til 2014 steg Gini-koeffisienten, et ulikhetsmål der 1 er total ulikhet og 0 total likhet, med hele 0,1 (se figur 4).

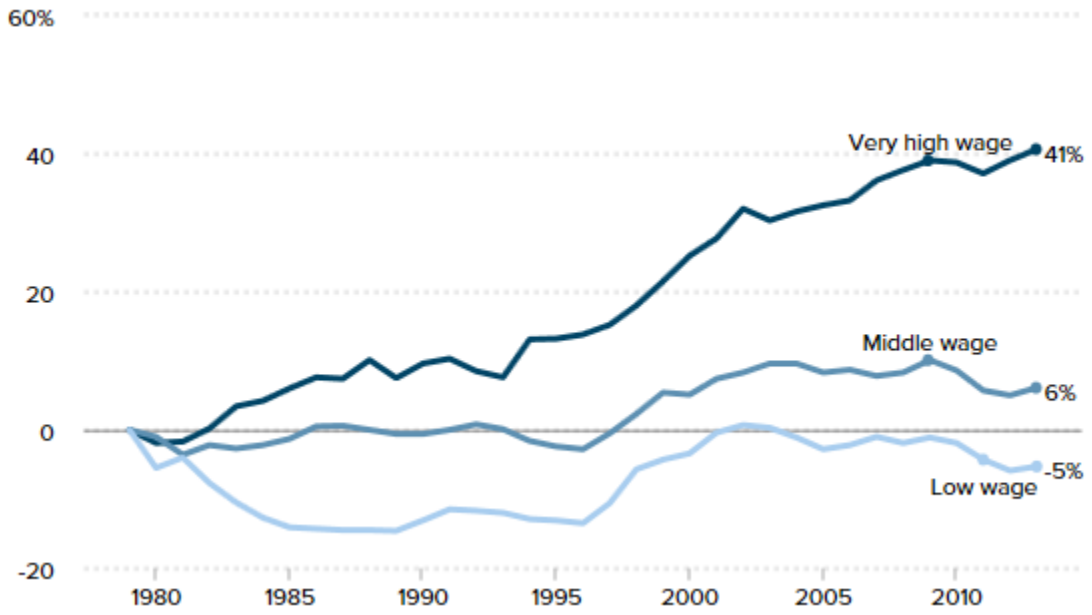

Figur 3: Reallønnsutvikling etter lønnsgruppe i USA (1979-2013)[11]

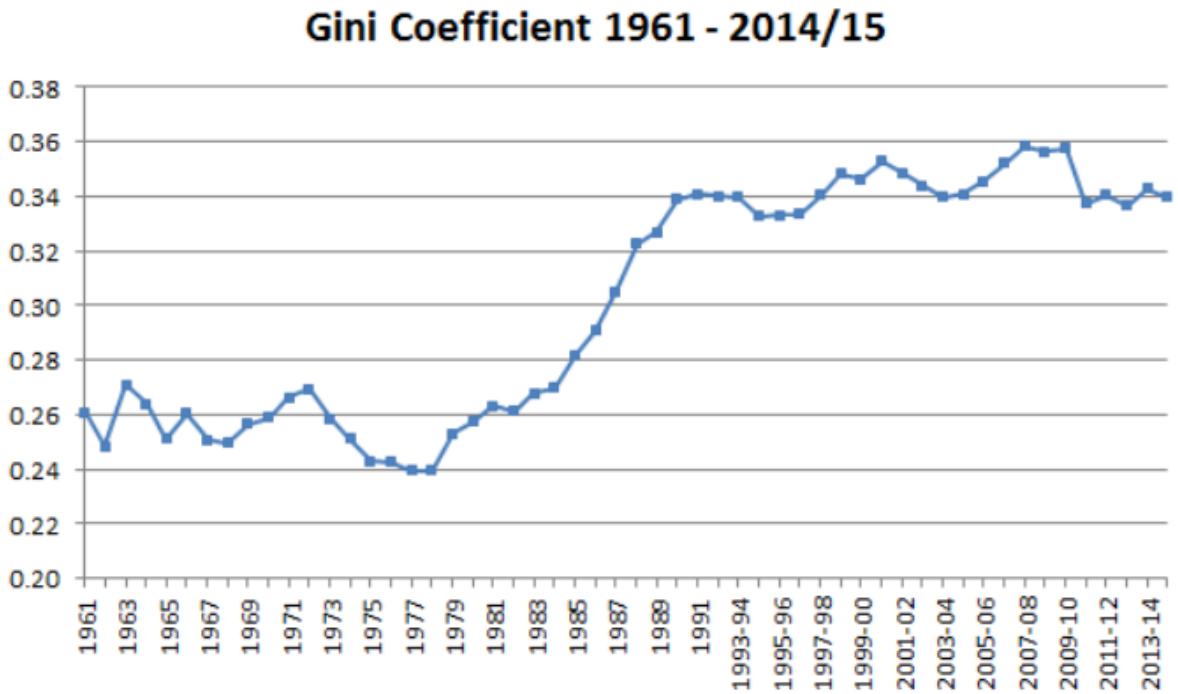

Figur 4: Gini-koeffisient Storbritannia (1961-2014)[12]

[11] http://www.epi.org/publication/charting-wage-stagnation/
[12] https://www.equalitytrust.org.uk/how-has-inequality-changed

Tradisjonelt har man sett mest på inntekt når man har vurdert velstandsforskjellene i land, og det er dette Gini-koeffisienten måler. Flere økonomiske tenkere, deriblant den franske økonomen Thomas Piketty, mener derimot at også forskjeller i formue bør vektlegges i større grad. Inntektsforskjellene i et samfunn kan være lave, men den reelle velstandsforskjellen høy, dersom det er store forskjeller i formue. De store formuene i Storbritannia og USA vokste kraftig etter skattereduksjonene under henholdsvis Thatcher og Reagan på 1980-tallet[13], og forskjellene i dag kan derfor være større enn det som kommer fram av Gini-koeffisienten.

Uansett er utviklingen i lønnsforskjellene alene urovekkende. Men hvorfor har lønnsutviklingen vært så ulik for de forskjellige samfunnslagene? Vi kan illustrere lønnsutviklingen for arbeidskraft med lav kompetanse i Storbritannia og USA, samt andre industriland, ved hjelp av et markedskryss (se figur 5). Markedskrysset gjelder for hele gruppen arbeidskraft med lav kompetanse. Tilbudskurven vil derfor være bratt, for arbeidstakerne kan ikke ta jobber med høye kompetansekrav. Etterspørselen etter arbeidskraft med lav kompetanse har minket i industrilandene som et resultat av utflagging, ny teknologi og økt import. Dette illustreres med et negativt skifte i etterspørselskurven (E1 til E2). Vi ser av figuren at dette fører til et sterkt fall i lønnsnivået (W1 til W2) og en nedgang i mengden sysselsatt arbeidskraft (M1 til M2). Utflagging, ny teknologi og økt import har også bidratt til økt strukturledighet i industrilandene. Arbeidskraft med høy kompetanse rammes ikke i lik grad, da de beskyttes av lav yrkesmessig mobilitet og fordi teknologi i mindre grad kan erstatte slik arbeidskraft. Dette er altså hovedgrunnen til at de forskjellige samfunnslagene har hatt svært ulik lønnsutvikling.

[13] http://www.vl.no/2.646/mindre-like-enn-vi-tror-1.305943

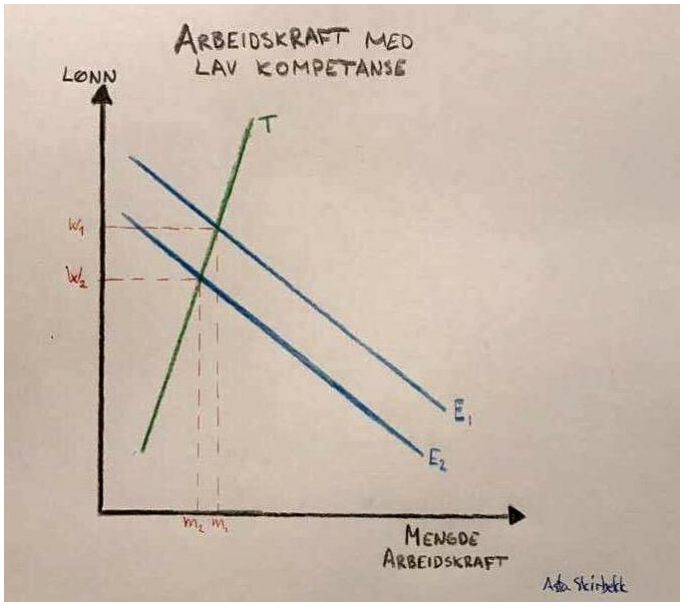

Figur 5: Markedskryss for arbeidskraft når etterspørselen minker.

I Storbritannia har også økt arbeidsinnvandring påvirket lønnsutviklingen til arbeidstakere i enkelte sektorer. Fri flyt av mennesker innad i EU resulterer i at arbeidstakere kan søke arbeid i EU-landene med det gunstigste arbeidsmarkedet innen deres sektor. Fordi Storbritannia er en velstående nasjon, har det britiske arbeidsmarkedet vært relativt gunstig sammenliknet med arbeidsmarkedet i mange andre EU-land. Den økte geografiske mobiliteten fører til økt arbeidsinnvandring, og da også økt tilbud av arbeidskraft (T1 til T2), som har bidratt til at lønnen i enkelte sektorer av arbeidsmarkedet har gått ned (W1 til W2), jamfør figur 6. Dette gjelder hovedsakelig delene av arbeidsmarkedet som ikke er beskyttet av høye yrkesmessige barrierer. Dette har ført til økt misnøye blant mange britiske arbeidere, og er en av grunnene til at britene stemte “nei” til EU.

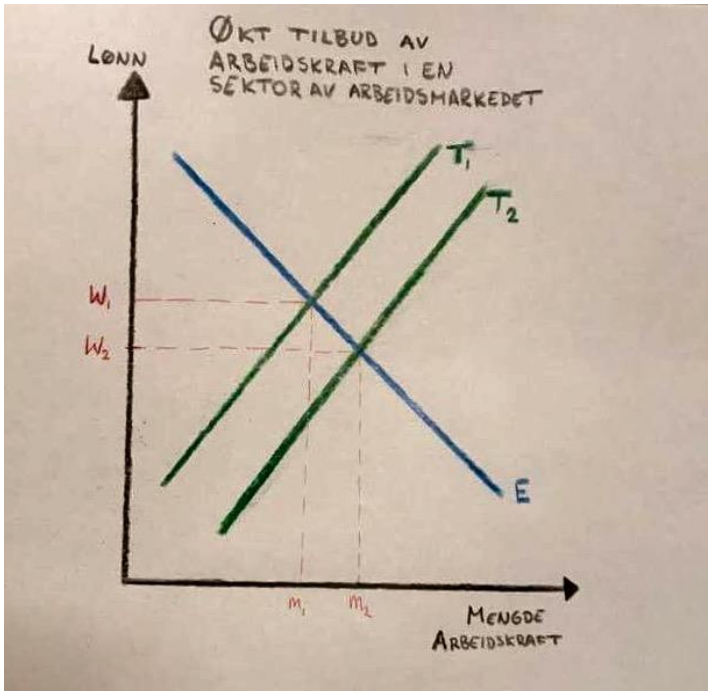

Figur 6: Markedskryss for en sektor av arbeidsmarkedet når tilbudet av arbeidskraft øker.

Hvorfor er vi tjent med en sterk middelklasse?

Vi så i forrige avsnitt at inntektsforskjellene har økt både i USA og Storbritannia. De økte forskjellene i landene er ikke bare skadelige fordi de skaper sosiale motsetninger, de er også skadelige for økonomien som helhet. Et lands økonomi drives i stor grad av innbyggernes forbruk. Folk kjøper klær, biler, elektronikk og restaurantmåltider, hvilket fører til arbeidsplasser og inntekter for både store og små bedrifter. I USA og Storbritannia besitter en liten prosentandel av befolkningen en svært stor andel av verdiene i samfunnet. En del av disse bruker mye penger på diverse forbruksvarer, men de rikeste konsumerer ikke like mange varer og tjenester som folk i middelklassen ville gjort dersom den samme kapitalen hadde blitt fordelt på dem. Når man har oppnådd en viss levestandard velger mange gjerne å spare istedenfor å fortsette å øke forbruket. Som vist på figur 7, sparer den rikeste prosenten i USA mye mer enn de 90% fattigste, som i gjennomsnitt ikke sparer noe. Det er da rimelig å anta at disse 90 prosentene i snitt bruker alle sine inntekter på forbruk. Dette viser at det totale forbruket blir høyere om mange får litt, enn om noen får veldig mye. Det er altså middelklassen som driver en økonomi oppover, fordi det er de som har det største potensielle forbruket, og forbruk fører til økonomisk vekst.

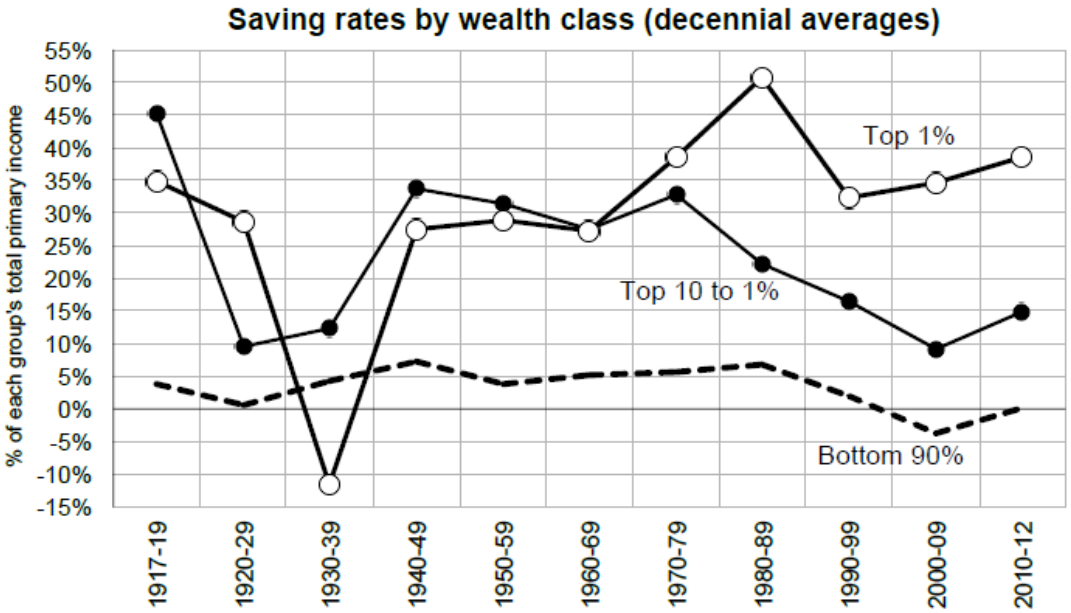

Figur 7: Sparing blant de henholdsvis 1% rikeste, 1-10% rikeste og 90% fattigste i USA (1917-2012)[14]

Hva bør myndighetene gjøre?

Som vi ser er det i hele samfunnets interesse å ha en sterk middelklasse. Likevel har ikke myndighetene i Storbritannia og USA gjort nok for å hindre en svekkelse av middelklassen som en konsekvens av globalisering. Inntektene fra handelen har ikke blitt godt nok fordelt, samtidig som mange jobber som ikke krever høy kompetanse har blitt flagget ut. I tillegg har ny teknologi erstattet stadig flere arbeidsplasser de siste årene, hvilket gjør det enda vanskeligere å finne jobb for personer med lite eller ingen utdanning.

Mye av løsningen er bedre fordeling, men det i seg selv vil trolig ikke være nok. Trump ønsker at bedrifter skal flytte produksjonen tilbake til USA. Det kan være han greier å få tilbake produksjonen ved hjelp av toll, men spørsmålet er hvorvidt han får tilbake mange arbeidsplasser. Stadig mer produksjon blir nå utført av roboter. De kan jobbe døgnet rundt, og blir hverken syke eller krever feriepenger. Om bedriftene blir tvunget til å produsere i USA, der arbeidskraften er relativt dyr, vil det igjen fungere som et insentiv til å utvikle enda bedre teknologi. Med andre ord vil Trumps proteksjonistiske planer trolig ikke føre til flere arbeidsplasser.

[14] http://gabriel-zucman.eu/files/SaezZucman2014.pdf

Hvis amerikansk arbeidskraft skal være relevant i fremtiden må arbeiderne få høyere kompetanse. For å få til dette er USA nødt til å investere i utdanning, slik at utdanning, både grunnleggende og høyere, blir billigere eller gratis. Dette kan sees på som en form for investering, en investering i arbeidskraft med høy kompetanse som man kan høste fruktene av om en del år. For å finansiere et utdanningsløft bør man øke skattene til de rikeste. Som nevnt vil dette trolig ikke påvirke konsumet dramatisk, da de rikeste nok heller vil spare mindre enn å senke konsumet.

Konsekvenser og konklusjon

Mange mennesker i industrilandene har altså ikke fått være med på den kraftige økonomiske veksten i forbindelse med globaliseringen, noe som har kommet til uttrykk ved at politiske løsninger som baserer seg på proteksjonistiske verdier vinner fram. Dette vil uten tvil påvirke verdensøkonomien.

USAs president Donald Trump har sagt at han ønsker å øke tollen på varer fra Kina, fordi han mener at Kina har en stor del av skylden for tap av amerikanske arbeidsplasser. Høyere toll på kinesiske varer vil øke vareprisene i USA, og ramme amerikanske konsumenter så vel som kinesiske produsenter. Dersom Trump faktisk gjennomfører toll-økningen, vil det være naivt å tenke at Kina ikke vil komme med en motreaksjon og heve tollen på import fra USA. Amerikanske bedrifter som eksporterer til Kina vil tape på dette, og det er risiko for tap av mange arbeidsplasser i amerikansk eksportnæring.

Dersom dette skjer er det tre mulige scenarioer; de kan komme til enighet om å senke tollen igjen, tollen kan forbli høy, eller situasjonen kan i verste fall eskalere til en handelskrig. Hvis vi ser på hva Trump har gjort i løpet av sine første uker som president, er det nærliggende å tenke at en handelskrig ikke er rent usannsynlig. Dersom det faktisk blir en handelskrig mellom Kina og USA, vil trolig flere nasjoner dras inn. Det er vanskelig å si sikkert hvordan verdensøkonomien vil bli påvirket av en framtidig handelskrig, men vi kan danne oss et bilde av hvordan det kan bli ved å se tilbake på mellomkrigstiden. Mellomkrigstiden var som tidligere nevnt preget av proteksjonisme og handelskriger, hvilket resulterte i et svært uforutsigbart marked og flere økonomiske kriser. Handelskrig og uforutsigbare markeder vil særlig ramme mindre land som er avhengig av å importere varer og tjenester for å få samfunnet til å gå rundt.

Økt proteksjonisme er altså hverken gunstig for det enkelte landet eller verden som en helhet på lang sikt, og kan i verste fall føre til handelskriger og økonomisk ustabilitet. Likevel appellerer de proteksjonistiske løsningene til de mange menneskene som har mistet, eller risikerer å miste, jobbene sine som en direkte eller indirekte følge av globaliseringen. Med populistisk retorikk er det lett å overbevise mennesker i en utrygg økonomisk situasjon. Mange føler allerede at de etablerte politikerne har sviktet dem. For å gjenvinne tilliten er det derfor viktigere nå enn noensinne at myndighetene ikke overser de som taper på globaliseringen, men kommer med tiltak som gjør at alle får ta del i den økonomiske veksten globaliseringen fører med seg. Vi tror den beste måten å bremse den proteksjonistiske bølgen på er ved å satse på utdanning, samt å føre en fordelingspolitikk som gjør at forskjellene i samfunnet jevnes ut.

Kildeliste:

Tekst:

BBC News. "How has economy fared since Brexit vote?". Hentet fra http://www.bbc.com/news/business-36956418 20.01.2017

BBC. "Australia and New Zealand to pursue 'TPP 12 minus one'". Hentet fra www.bbc.com/news/business-38725807 25.01.2017

BBC. "Mexico wall: Trump condemned over imports tax proposal". Hentet fra http://www.bbc.com/news/world-us-canada-38766662 27.01.2017

Broad, Mark. "Will Donald Trump mean the end of global trade?". Hentet fra www.bbc.com/news/business-38731812 25.01.2017

Cassidy, John. "Piketty's Inequality Story in Six Charts". Hentet fra http://www.newyorker.com/news/john-cassidy/pikettys-inequality-story-in-six-charts 24.01.2017

Christensen, Johan. "Proteksjonisme". Hentet fra https://snl.no/proteksjonisme 10.01.2017

Dagens Næringsliv. "Han mener USAs virkelige gjeld er over tre ganger så store". Hentet fra http://www.dn.no/nyheter/utenriks/2015/11/10/0809/han-mener-usas-virkelige-gjeld-er-over-tre-ganger-s-stor 11.01.2017

Dorfman, Jeffrey. "Trump Is Right, Globalization Has Slowed Middle Class Income Growth". Hentet fra http://www.forbes.com/sites/jeffreydorfman/2016/11/30/trump-is-right-globalization-has-slowed-middle-class-income-growth/#29c6233878d1 20.01.2017

Economics Online. "Comparative advantage". Hentet fra http://www.economicsonline.co.uk/Global_economics/Comparative_advantage.html, 25.01.2017

Eichengreen, Barry "Does Trumps election spell end for globalisation?" Hentet fra https://www.theguardian.com/business/2016/nov/17/does-trumps-election-spell-end-for-globalisation 04.01.2017

EU. "United Kingdom". Hentet fra https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/unitedkingdom_en 24.01.2017

Fagelund Knudsen, Olav. "WTO Verdens handelsorganisasjon". Hentet fra https://snl.no/WTO_Verdens_handelsorganisasjon 20.01.2017

Globalis. "Den europeiske union (EU)". Hentet fra http://www.globalis.no/Organisasjoner/EU 22.01.2017

Globalis. "Verdens handelsorganisasjon (WTO)". Hentet fra http://www.globalis.no/Organisasjoner/WTO 22.01.2017.

Hagen, Svein og Bøhmer, Gunnar. "Samfunnsøkonomi 1" utgitt av Gyldendal Norsk Forlag AS 2012, 2. utgave, 1. opplag.

Hagen, Svein og Bøhmer, Gunnar. "Samfunnsøkonomi 2" utgitt av Gyldendal Norsk Forlag AS 2013, 2. utgave, 1. opplag.

Horwitz, Josh. "Charted: The US companies, industries, and states that will suffer the most in a US-China trade war". Hentet fra https://qz.com/853032/these-are-the-us-companies-and-states-that-will-suffer-most-if-us-china-relations-worsen/ 27.01.2017

http://www.gini-research.org/system/uploads/513/original/United-Kingdom.pdf?1380182986

Iversen, Morten. "Trumps "fantastiske gave" til Kina". Hentet fra http://www.dn.no/nyheter/2017/01/24/0509/Utenriks/trumps-fantastiske-gave-til-kina 24.01.2017

Lange, Even. "Verdenskrise og økonomisk omstilling". Hentet fra https://www.norgeshistorie.no/forste-verdenskrig-og-mellomkrigstiden/artikler/1609-verdenskrise-og-okonomisk-omstilling.html, 20.01.2017

Melchior, Arne. "Internasjonale handelsavtaler 2015" i MAGMA. Hentet fra https://www.magma.no/internasjonale-handelsavtaler-2015 21.01.2017

Mishel, Lawrence; Gould, Elise; Bivens, Josh. "Wage Stagnation in Nine Charts" Hentet fra http://www.epi.org/publication/charting-wage-stagnation/ 20.01.2017

Munthe, Preben. "GATT". Hentet fra https://snl.no/GATT 20.01.2017

Munthe, Preben. "Handelspolitikk". Hentet fra https://snl.no/handelspolitikk 15.01.2017

Munthe, Preben. "Handelsteori". Hentet fra https://snl.no/handelsteori 25.01.2017

NTB. "Britenes statsminister om brexit og Trump: - Verden er endret". Hentet fra http://e24.no/utenriks/brexit/britenes-statsminister-om-brexit-og-trump-verden-er-endret/23847598 10.01.2017

NTB. "TPP-medlemmer vil holde avtalen i live uten USA". Hentet fra https://www.nrk.no/urix/tpp-medlemmer-vil-holde-avtalen-i-live-uten-usa-1.13338331 24.01.2017

NTB. "Trump beordret USA om å trekke seg fra frihandelsavtale". Hentet fra https://www.nrk.no/urix/trump-beordret-usa-om-a-trekke-seg-fra-frihandelsavtale-1.13337743 23.01.2017

OECD Data. "Income inequality". Hentet fra https://data.oecd.org/inequality/income-inequality.htm 19.01.2017

Office of the United States Trade Representative. "Trans-Pacific Partnership (TPP)". Hentet fra https://ustr.gov/trade-agreements/free-trade-agreements/trans-pacific-partnership 25.01.2017

Rimehaug, Erling. "Mindre like enn vi tror". Hentet fra http://www.vl.no/2.646/mindre-like-enn-vi-tror-1.305943 27.01.2017

Saez, Emmanuel og Zucman, Gabriel. "Wealth Inequality in the United States since 1913: Evidence from Capitalized Income Tax Data". Hentet fra http://gabriel-zucman.eu/files/SaezZucman2014.pdf 24.01.2017.

Spencer, Peter. "How large is the UK's national debt, and why does it matter?". Hentet fra http://www.telegraph.co.uk/business/2016/02/19/how-large-is-the-uks-national-debt-and-why-does-it-matter/ 17.01.2017

Tankersley, Jim. "The 100% Economy: Why the U.S. Needs a Strong Middle Class to Thrive". Hentet fra http://www.theatlantic.com/business/archive/2012/05/the-100-economy-why-the-us-needs-a-strong-middle-class-to-thrive/257385/ 24.01.2017

The Equality Trust. "How Has Inequality Changed?" Hentet fra https://www.equalitytrust.org.uk/how-has-inequality-changed 27.01.2017

The World Bank. "Global Growth Edges Up to 2.7 Percent Despite Weak Investment". Hentet fra http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2017/01/10/global-growth-edges-up-to-2-7-percent-despite-weak-investment, 23.01.2017.

Vartdal Riise, Kari, Lund, Kenneth og NTB. "Trump trekker handelsavtale". Hentet fra http://www.dn.no/nyheter/2017/01/23/1447/Handel/trump-trekker-handelsavtale 23.01.2017

Vaswani, Karishma. “How much truth is there in Trump’s TPP claims?” Hentet fra www.bbc.com/news/business-38728059 24.01.2017

WTO. “Members and Observers”. Hentet fra https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm 22.01.2017

Figurer:

Figur 1: http://www.worldbank.org/, 20.01.2017
Figur 2: http://www.worldbank.org/, 20.01.2017
Figur 3: http://www.epi.org/publication/charting-wage-stagnation/, 24.01.2017
Figur 4: https://www.equalitytrust.org.uk/how-has-inequality-changed, 27.01.2017
Figur 5: Egen illustrasjon
Figur 6: Egen illustrasjon
Figur 7: http://gabriel-zucman.eu/files/SaezZucman2014.pdf, 24.01.2017